

////// BÖCKER**Barnen, skogen och skolan**

Mats Sjöberg

Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien

Barnen satte fart på skogen

I Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige från 1907 berättar Selma Lagerlöf om skolbarn som i ett långt tåg "med hacka eller spade på axeln och matsäcksknyte i handen" marscherade i väg till ett stenigt kalhygge för att sätta plantor:

"Fanan bars i spetsen, lärare och lärarinnor gick vid sidan, och efter följde ett par skogvaktare, och en häst som drog ett lass med tallplantor och granfrön."

Vad var nu detta som Selma Lagerlöf skildrade?

Utbredd oro

En gröna vägen-rörelse redan för hundra år sedan? Ett friskt pedagogiskt grepp i kölvattnet på Ellen Keys och andra reformatorers kritik av "själamorden i skolan"? Eller barnarbete, sanktionerat av staten?

Svaret på frågorna är: ja det var det. Och bakgrunden till folkskolans och realskolans

////// FAKTA

Svens plantor 60 år gamla träd

● Sven Esplund, 72, gick i Kungsörs folkskola och medverkade i Planteringsdagarna både 1951 och 1952, ett par dagar per säsong.

"Jag uppskattade arbetet storligen, och hade turen att en skogvaktare med stor pedagogisk erfarenhet ledde arbetet. Denne fick oss att känna att vi gjorde en betydelsefull insats för svenskt skogsbruk, och jag upplevde mig inte på något sätt utnyttjad."

Planteringsdagar var en utbredd oro för att den svenska skogens ekonomiska värde höll på att förskingras.

I mitten av 1800-talet inleddes den för skogsägarna så inkomstbringande trävaruexporten till England, men i slutet av seklet ställdes skogen inför en allvarlig kris. Den hade

alltför länge sugits ut och vanvårdats, och återväxten var svag.

– För att komma till rätta med problemet fattade riksdagen några år in på 1900-talet två beslut, dels om en allmän skogsvårdslag, dels att skolbarn skulle erbjudas såväl teoretisk utbildning som praktiskt arbete genom skötsel av landets skogar. Drivande kraft bakom beslutet var socialdemokraten Carl Lindhagen, säger Mats Sjöberg, docent i pedagogiskt arbete vid Linköpings universitet.

Han skrev sin avhandling om barnarbete på landsbygden i Dalsland, och är nu aktuell med boken *Barnen, skogen och skolan*. Om skolelevers

plantering av skog i Sverige cirka 1880–1960, utgiven av Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien (2011).

Gigantiskt projekt

Genom riksdagens beslut mobiliserades barnen för ett gigantiskt nationellt projekt som omfattade skolan samt mindre skogsägare. De stora privata skogsbolagen och statliga Domänverket hade egen anställd planteringspersonal.

– Omkring 800 000 skolbarn var ständigt tillgängliga under planteringssäsongen som inföll under våren, maximalt tre dagar per säsong och barn enligt folkskolestadgan. Planteringsdagarna avvecklades under 1950-talet då skogsbruket

gått in i ett skede där maskiner mer och mer tog över arbetet, säger Mats Sjöberg.

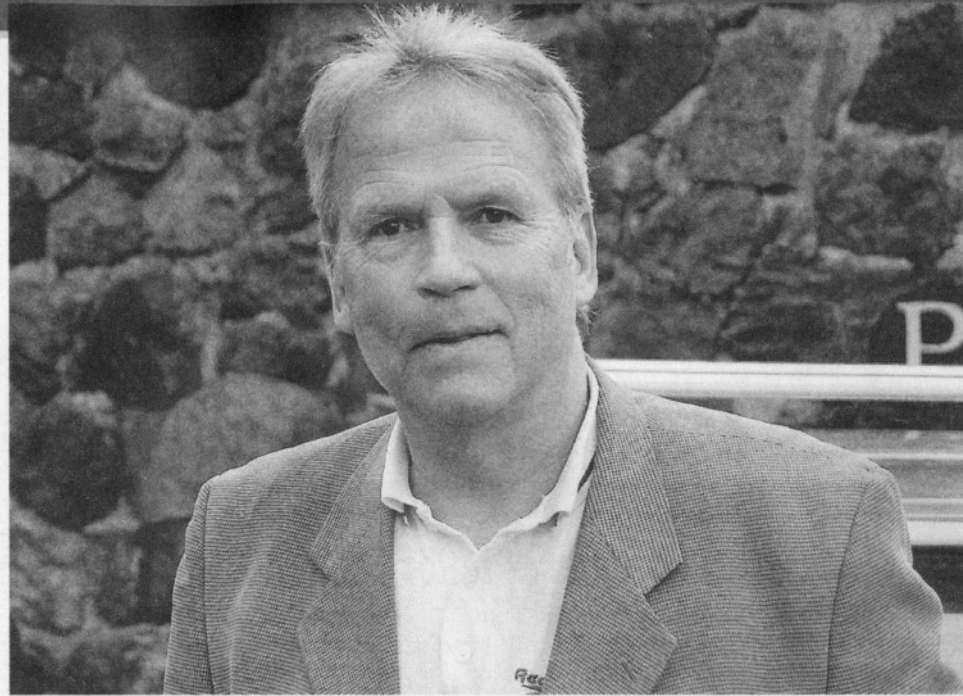
Arbetskraftsresurs

Planteringsdagarna kunde genomföras eftersom arbetarskyddslagen som redan på 1880-talet förbjöd barnarbete inte omfattade jord- och skogsbruket.

Barn och ungdomar var en viktig arbetskraftsresurs på familj jordbruken, och behövdes som avlastning för föräldrarna i den dagliga driften.

Utan barnarbetskraften hade det svenska jord- och skogsbruket stannat. Och förnyelsen av skogsbeståndet på stora arealer uteblivit.

Thorsten Sandberg

SKOGSPLANTERING. Mats Sjöberg, docent vid Linköpings universitet, är aktuell med boken *Barnen, skogen och skolan* som tar upp skolelevers plantering av skog i Sverige cirka 1880–1960.